

predloga (u prisustvu svih odgovornih rukovodilaca komande), kod svih rukovodilaca izgrađuje se jedinstveno gledište po odluci i izvršenju zadatka jedinice, tj. stvaraju se svi uslovi za jedinstvo misli i dejstva.

Rad komande kao kolektiva na pripremi odluke smatramo veoma važnim delom rada u pripremi operacije, jer se, ustvari, kroz ovaj rad stvaraju temelji plana operacije. Zato je potrebno da mu se posveti dovoljno pažnje i da se, izbegavajući šablone, pronađe takav metod u radu komandi, koji će u svakoj konkretnoj situaciji najbolje odgovarati, sa ciljem da svi odgovorni rukovodioci, u granicama svojih mogućnosti i raspoloživog vremena, uzmu učešća u pripremi odluke i što bolje shvate zadatak svoje jedinice u sklopu cele situacije.

LJUBO VUČKOVIC

Male armije i neka pitanja odbrane na širokom frontu

(»VOJNO DELO« br. 6/51)

... Armije malih zemalja, pogotovo onih koje su okružene neprijateljski raspoloženim državama, prinuđene su da se mnogo više koriste dosadašnjim iskustvima u pogledu dejstava na širokom frontu, pošto će se redovno dešavati, osobito u prvoj fazi rata, da im to bude normalan način ratovanja. Mala država ne može da ispuni sve uslove koje zahtevaju važeća pravila za »normalnu odbranu«, čak ni onda kada bi čitavu ratnu armiju postavila na svojim granicama. S druge strane, ako bi neka mala zemlja i bila u stanju da to sprovede u izvesnim slučajevima (manji front, itd.), postavlja se pitanje da li bi to bilo uopšte prihvatljivo? Napadač bi baš to i želeo, pošto bi mu se samim tim pružila najidealnija prilika da jednim udarcem (probom) na granici otvori put za okupaciju zemlje i uništenje njene armije, jer ona, zbog nemanja rezervi u dubini, ne bi bila u stanju da ga zaustavi ili bilo šta preduzme što bi bar donekle usporilo izvršenje njenog plana. Prema tome, kao što je i u vojnoj nauci već dobro poznato, kordonski raspored jedne armije, ustvari, znači isto što i unaprijed svjesno pripremljeni poraz. Zato se jedino snagama koje se na-

laze u dubini, naročito njihovim aktivnim dejstvom, mogu parirati razni proboji i drugi uspjesi napadača, tako da se samo na taj način može postići i najupornija odbrana i stvoriti uslovi za kasniji prelazak u protivofanzivu.

Bilo bi pogrešno zaključivati da se borba na širokom frontu može organizovati i voditi jedino u takozvanim specijalnim uslovima, tj. borba u planinama, oko rijeka, na močvarnom i uopšte jako ispresijecanom zemljištu. Naprotiv, borba na širokom frontu može se organizovati i voditi u svima slučajevima i na svakom zemljištu, iako se dosada skoro redovno tretirala isključivo borba u specijalnim uslovima. Dosada je isuviše malo govoreno o organizaciji i vođenju borbe na širokom frontu na manevarsko-ravničastom zemljištu ili uopšte u ravninama, vjerovatno zbog težine i delikatnosti ovog problema. Jasno je da je to jedan od najtežih i najdelikatnijih vidova borbe na širokom frontu, zato što tu nedostaju bitni olakšavajući terenski elementi kojih ima dovoljno u planinama (neprolazni prostori, ograničeni pravci za kretanje tehničkih sredstava, ograničen kapacitet pravaca itd.). Zbog toga se utoliko prije nameće neophodna potreba za njegovom stalnom teoriskom analizom i uopštavanjem iskustava iz dosadašnje ratne prakse.

U narodnooslobodilačkom ratu borba je pretežno vođena na širokom frontu, tako da bi se moglo tvrditi da je to bio normalan način tadašnjeg našeg ratovanja. Pošto se ovo ne odnosi samo na odbranu, već i na napad, marševanje, nastupanje, forsiranje rijeka, itd., to se naš Narodnooslobodilački rat može koristiti kao jedan neobično važan izvor za rasvjetljavanje i korišćenje stečenih iskustava u borbama na širokom frontu, naročito u našim uslovima. Neophodno je da sve armije vrše detaljnu analizu i svestranu studiju borbi na širokom frontu, koje imaju poseban značaj, naročito za male armije...

... Pri izboru položaja treba biti vrlo elastičan, jer se šablonskim posjedanjem i načinom dejstva u odbrani može učiniti najveća usluga napadaču. U takvim slučajevima napadač bi mogao čak i po karti da odredi gdje će branilac grupisati svoje glavne snage, gdje će mu biti glavni, a gdje prihvatni položaj, rezerve itd. i da na osnovu toga lakše i pravilnije donosi i sve svoje odluke...

... Naše jedinice u toku Oslobođilačkog rata nikada nisu šablonski organizovale i posjedale svoje položaje, pa se čak ni ista jedinica skoro nikada nije branila na isti način. Iako je u početnom periodu rata preovlađivala praksa posjedanja kosa i vrhova — istina kombinovano sa raznim dobro pripremljenim zasjedama — ipak su izbor položaja za odbranu i njihovo posjedanje bili vrlo različiti. Naše sta-

rešine i borci bili su pravi majstori u izboru položaja i izvođenju zaseda, a takvo majstorstvo je neophodno i za organizaciju i za izvođenje odbrane uopšte. S druge strane, braneći se na širokom frontu, naše jedinice su vrlo rijetko trpjele veće gubitke od artiljerijske i avijacijske vatre, iako je bilo dosta primjera izvođenja najupornije i najotsudnije odbrane...

... Odbranu na širokom frontu treba što bolje organizovati i primijeniti što solidnije utvrđivanje, prvenstveno u protivtenkovskom smislu. Međutim, ovo utvrđivanje će se mnogo razlikovati od utvrđivanja u pozicionoj odbrani u normalnim uslovima. Prije svega, tranšejni sistem u cjelini će potpuno izostati, dok će grupno utvrđivanje, kao i njegova kombinacija sa tranšejnim sistemom biti mnogo češća. Pojedini dobro utvrđeni rejoni u dubini odbrane mogu dati odlične rezultate. Pogrešno je ako se misli da se na širokom frontu ne treba utvrđivati i da je jedino manevar odlučujući elemenat, jer bi odustajanjem od utvrđivanja lišili branioca te jedine premoći nad napadačem. Čak će biti korisno ako se branilac na pojedinim važnim pravcima utvrdi i u stalnom tipu, nastojeći da se tamo održi po svaku cijenu. Protivtenkovsku odbranu treba da organizuju u prvom redu sami pješaci, ne očekujući pomoć od inžinjerije (postavljanje mina, rušenje, itd.), pošto inžinjerije nikada neće biti dovoljno. Pored svestrane primjene miniranja i rušenja treba koristiti razne druge prepreke, naročito u međuprostorima. Pokretni odredi za zaprečavanje dobiće naročito široku primjenu i njihov broj trebalo bi da bude što veći. Jednom riječju, pred prednjim krajem treba primjenjivati sve ono što bi doprinijelo usporenju kretanja napadača.

Pošto se na širokom frontu samo po sebi neizbježno pojavljuju veći međuprostori, mora se obratiti naročita pažnja njihovom obezbjeđenju. Obezbjedenje međuprostora, bokova i spojeva, a u nekim slučajevima i pozadine, organizuje se ne samo sistemom vatre (tučenje vatrom iz raznih oruđa), već i aktivnim dejstvom manjih jedinica. Sistem patroliranja između jedinica na širokom frontu imao je vrlo široku primjenu u Oslobođilačkom ratu i pokazao se kao najsigurniji i najpraktičniji način obezbjeđenja međuprostora.

Odbranu na širokom frontu ne treba stvarati kao neku vrstu šablonske manevarske odbrane, koja bi išla od položaja na položaj. Naprotiv, ona treba da bude i vrlo uporna, a tamo gdje je to potrebno i otsudna. Ona može dati bolje rezultate od šablonski organizovane odbrane na »normalnom« frontu, samo ako se izvrši pogodan raspored po dubini sa znatnim rezervama i ako se primijeni manevar i potrebna aktivnost i upornost (o čemu će kasnije biti riječi). S druge

strane, odbrana na širokom frontu treba da pretstavlja normalan vid odbrane svih malih armija sa velikim graničnim frontovima...

... Jake rezerve su neophodne prije svega zato da bi se nadoknadio nedostatak snaga i sredstava (radi čega se vrlo često i pribjegava odbrani na širokom frontu). One pretstavljaju najjaču manevarsku snagu branioca kojom se, skoro jedino, mogu parirati ovi nedostaci. Snage koje su na položaju (prvi ešelon), i koje zapravo izvode odbranu, imaju zadatak da što duže zadrže napadača, da ga što više istroše i da ga svojim dejstvom »natjeraju« da otkrije pravce svoga nastupanja. Tek tada se mogu pokrenuti, odnosno staviti u dejstvo, drugi ešloni i rezerve sa izgledom na uspjeh, ako ispolje svoje dejstvo u bok ili pozadinu napadača u najpogodnijem momentu za branioca. A da bi se ovaj zadatak što bolje izvršio, rezerve treba podijeliti bar u dvije grupe. Uvođenje rezervi u boj može biti vrlo različito. Međutim, pogrešna je praksa koja se često susreće u rešavanju zadatka (a koja je odraz usvojene teorije), naime, da se uvijek po istom šablonu, tj. saglasno dejstvu napadača, počesno upotrebljavaju i braničeve rezerve (čim napadač uvede u boj drugi ešelon puka, branilac radi to isto; ili unaprijed se zna za koju tranšēju ili za koji položaj se upotrebljava i koja rezerva branioca, tako da i ovaj šablon ide potpuno u prilog napadaču).

Iako široki front jedne jedinice, sam po sebi, pruža napadaču veću mogućnost za izbor raznih pravaca, za lakši proboj, infiltraciju, itd., ipak svi ti pravci nisu podjednako važni i pogodni za napadača, tako da se branilac mora pripremiti za svaku moguću varijantu napadačevog dejstva. Baš zbog toga što je proboj lakši, branilac ima najvažniji zadatak da izvrši manevar snagama i sredstvima iz dubine, a i sa fronta, kako bi aktivnim dejstvom povratio izgubljeni položaj, zadržao ga, ili mu, u najnepovoljnijem slučaju, samo nanio što više gubitaka. Manevar treba pripremiti ne samo tehnički borbenim sredstvima, već i drugim ešelonima, rezervama, inženjerskim i drugim jedinicama. Jedino dobro smišljenim i saobrazno situaciji organizovanim i izvedenim manevrom snaga i sredstava odbrana se može suprotstaviti nadmoćnom neprijatelju, zaustaviti ga, a zatim aktivnim dejstvom primorati da odustane od daljeg napada.

Osmatranje, patroliranje i aktivna dejstva pojedinih manjih jedinica imaju naročitu važnost za obezbjeđenje međuprostora ne samo radi održavanja posjednutog položaja, već i radi obezbjeđenja rezervi i blagovremenog obavješćavanja o situaciji u međuprostorima, kako bi se rezerve angažovale pravilno i na vrijeme.

Dok je o rasporedu i ulozi artiljerije u odbrani na »normalnom« frontu dosada mnogo pisano (uglavnom na osnovu teoretskih postavki iz stranih armija, naročito sovjetske), dotle se o njenom radu i upotrebi na širokom frontu neuporedivo manje govorilo. Zbog toga su (pri rješavanju zadataka) pojedine jedinice u odbrani veoma rijetko djelstvovale isključivo svojom organskom artiljerijom (što će svakako biti vrlo često, skoro normalno u tehnički slabijim armijama), već su im se obavezno pridavale artiljerijske jedinice da bi se tek tada teoriski razmatrala njihova upotreba. To znači da se i u jednom i u drugom slučaju postupalo suprotno onom što nas očekuje u budućem ratu (dejstva na širokom frontu, skoro bez ikakvih ojačanja artiljerije). S druge strane, raspredano je do najmanjih sitnica i detalja o upotrebi artiljerije u napadu (jasno, opet na »normalnom« frontu). U pogledu artiljerije, ovdje ćemo dodirnuti samo elemente upotrebe artiljerijske rezerve u odbrani na širokom frontu.

Uzmimo kao primjer da se korpus (od tri divizije) brani na frontu širine 80 do 120 km i da se jedna od njegovih divizija nalazi na frontu od oko 40 km (što neće biti tako rijedak slučaj, i to ne samo u planinama), a da korpus ima samo formacijsku artiljeriju (što će svakako biti vrlo često), pa pogledajmo uloge i zadatke ove artiljerije. Dosada je bilo uobičajeno da se odmah poslije procjene situacije cjelokupna artiljerija definitivno razdijeli po odsjecima ili pravcima, tj. da se primjenjuje u KAG, DAG-ove i PAG-ove, i tek onda da im se daju uglavnom teoriski zadaci, bez obzira na to da li ih ove »grupe« mogu izvršiti ili ne (jer se vrlo rijetko može naći neki konkretan zadatak koji stvarno artiljerija može da izvrši). Tu se, na primjer, ne postavlja pitanje kako će štab korpusa komandovati svojim artiljeriskim pukom (KAG) koji je, recimo, odmah poslije procjene situacije orijentisan za dejstvo na lijevom krilu, a štab se nalazi negdje u centru, već i ako ga pridoda ko će i kako njim komandovati? Drugo, šta će raditi takva »korpusna artiljeriska grupa« ako pretpostavimo da pravac glavnog udara neprijatelja bude na nekom drugom sektoru, na primjer, na desnom krilu rasporeda korpusa?

U prvom slučaju korpus ne može da komanduje takvom grupom zbog suviše velikog udaljenja (oko 40 km), a isto tako to će biti vrlo teško i onoj diviziji koja se tamo brani na frontu od 40 km. To znači da se takva »grupa« u najboljem slučaju može pridodati skoro jedino puku koji se brani na lijevom krilu ili čak i jednom od njegovih bataljona. Drugo, ako glavni pravac napada neprijatelja bude na desnom krilu, onda će manevar ovakvom »korpusnom artiljeriskom

grupom« na otstojanju od 80 km biti vrlo težak i sigurno je da u najvećem broju slučajeva neće moći blagovremeno da stigne. Može se postaviti još i pitanje: ko će u takvom slučaju potpomagati protivnapad drugih ešelona i rezervi?

U ovakvim slučajevima, i uopšte u odbrani na širokom frontu, pogotovo kada jedinica koja se brani nije ojačana nikakvom artiljerijom, neće biti potrebno formiranje nikakvih artiljeriskih grupa, već će biti neophodno da se još u samom početku jedinicama pridaje jedan dio artiljerije, a ostatak zadrži u rezervi. Konkretno, u ovom slučaju najbolje bi bilo da se korpusni puk zadrži kao artiljeriska rezerva negdje u blizini štaba, da se planira njegova upotreba na svima važnijim pravcima i da se upotrebi tamo gdje neprijatelj ispolji svoj glavni udar, a prvenstveno za potpomaganje aktivnog dejstva korpusnih jedinica na tom pravcu.

Uopšte uzev, u odbrani na širokom frontu mora se do maksimuma iskoristiti sposobnost artiljerije za manevar i pokretom i putanjom, jer će se samo na taj način nadoknaditi njena malobrojnost.

Pošto je manevar inženjerskim snagama i sredstvima od ogromne važnosti, neophodno je da se još prije početka borbe brižljivo pripremi i planira. Pri tome će biti od koristi ako se i jedan dio inženjerskih snaga i sredstava zadrži u rezervi, s tim da se upotrebi tamo gdje to situacija kasnije bude zahtijevala.

Upotreba tenkova u odbrani na širokom frontu zavisiće, u prvom redu, od količine pridatih tenkova i karaktera zemljišta. U svakom slučaju, oni će imati osnovni zadatak da podržavaju protivnapad drugog ešelona i rezervi, te će se zato i oni nalaziti u rezervi. Danas u velikim armijama tenkovi sve više dobijaju osnovni zadatak da se zajedno sa samohodnim oruđima bore protiv neprijateljskih tenkova. Sada se više ne povećava oklop tenka (pošto se svaki oklop može probiti), već se teži za što pokretljivijim i što nižim tenkom sa većim kalibrom topa. Prema tome, manevar tenkova u odbrani i dalje će imati veliki značaj, a pogotovo u odbrani na širokom frontu. Njihova upotreba u zasjedama na pojedinim pravcima može dati odlične rezultate. Oni se mogu upotrebljavati i za obezbjeđenje bokova, a u slučaju kada ih ima više, i za borbu sa neprijateljskim tenkovima.

Manevar snagama i sredstvima izvođen je sa mnogo uspjeha u toku Narodnooslobodilačkog rata. Manevar snagama i sredstvima koji su već na položaju, tj. u prvoj liniji (koji se inače smatra kao najteži poduhvat), izvođen je vrlo spretno i za vrlo kratko vrijeme. Time je, uglavnom, nadoknađivan nedostatak rezervi i drugih ešelona, kojih

najčešće nije ni moglo biti, ne samo zbog posjedanja širokih frontova, već najviše zbog neophodnosti jačeg obezbjeđenja bokova i pozadine (naročito kada su jedinice bile samostalne). Bila je skoro redovna pojava da su sa manje važnih položaja skidani ne samo bataljoni, već i čitave brigade i divizije, ali ne za pasivno pojačavanje odbrane na ugroženom pravcu, već skoro uvijek za aktivno dejstvo u bok ili pozadinu neprijatelja koji napada na tome pravcu.

Pošto svaka isključivo pasivna odbrana sigurno vodi potpunom porazu, neophodna je što češća i raznovrsnija aktivnost od najmanjih do najvećih jedinica, jer je to jedini način da se sprovede uspješna odbrana. Evo nekoliko primjera aktivnosti iz jedne od najupornijih odbrana u toku našeg Oslobođilačkog rata:

U V neprijateljskoj ofanzivi Njemci su obrazovali grupu »Anaher« iz svoje 7 SS divizije sa zadatkom da se iz rejona Gacko, preko Čemerna i Bara, pojavi na boku naše glavnine i da joj presiječe put kod Suhe na Sutjesci. Sa pravca Foče sa sličnim zadatkom upućeni su i dijelovi 104 lovačke divizije na Košur takođe na Sutjesci. Pretpostavljajući ovakve namjere neprijatelja, Vrhovni štab je još ranije uputio Drugu proletersku brigadu na sektor Košur — Okruglica — Zamršten a Drugu dalmatinsku brigadu na Gornje i Donje Bare. To su ustvari bile stalne pobočnice koje su imale zadatak da se zadrže na određenim položajima sve do prolaska glavnine. Za obe brigade to je, svakako, jedna od najupornijih odbrana, koja je od svakog pojedinca zahtijevala krajnju upornost i izdržljivost. Upotreba i borba Druge dalmatinske brigade na Barama, pretstavlja najljepši, upravo klasičan primjer upotrebe i borbe stalne pobočnice. Brigada je bila u takvoj situaciji da o povlačenju nije moglo biti ni riječi, jer bi se morali svaliti u klisuru Sutjeske, a time bi Njemci uspjeli da izađu na njene padine i da onemoguće prolaz naše glavnine. S obzirom da je brigada raspolagala samo sa 400—500 boraca, treba napomenuti da je to bila tipična odbrana na širokom frontu.

U ovim borbama i jedna i druga brigada primijenile su slijedeću taktiku: danju se braniti, a noću napadati, ali tako da ni dnevna odbrana nije bila isključivo pasivna, već je i ona bila prožeta čestim manjim ili većim aktivnim dejstvima...